

Європейська хартія регіональних мов або меншин*

Страсбург, 5 листопада 1992 року
European Treaty Series/148

ПРЕАМБУЛА

Держави-члени Ради Європи, які підписали цю Хартію, враховуючи, що метою Ради Європи є досягнення більшого єднання між її членами, зокрема для збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням, вважаючи, що охорона історичних регіональних мов або мов меншин Європи, деякі з яких знаходяться під загрозою відмирання, сприяє збереженню та розвитку культурного багатства і традицій Європи, враховуючи, що право на використання регіональної мови або мови меншини у приватному та суспільному житті є невід'ємним правом відповідно до принципів, проголошених у Міжнародному пакті Організації Об'єднаних Націй про громадянські і політичні права, та відповідно до духу Конвенції Ради Європи про захист прав і основних свобод людини, враховуючи роботу, проведenu в рамках НБСЄ, і зокрема хельсінкський Заключний акт 1975 року та документ Копенгагенської зустрічі 1990 року, підкреслюючи важливість міжкультурного діалогу і багатомовності, а також вважаючи, що охорона і розвиток регіональних мов або мов меншин не повинні зашкоджувати офіційним мовам і необхідності вивчати їх, усвідомлюючи, що охорона і розвиток регіональних мов або мов меншин у різних країнах та регіонах Європи є важливим внеском у розбудову Європи, що ґрунтується на принципах демократії та культурного розмаїття в рамках національного суверенітету і територіальної цілісності, враховуючи специфічні умови та історичні традиції різних регіонів європейських держав, погодилися про таке:

ЧАСТИНА I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1

Визначення

Для цілей цієї Хартії:

a) термін "регіональні мови або мови меншин" означає мови, які:

- i) традиційно використовуються в межах певної території держави громадянами цієї держави, які складають групу, що за своєю чисельністю менша, ніж решта населення цієї держави; та
- ii) відрізняються від офіційної мови (мов) цієї держави;

він не включає діалекти офіційної мови (мов) держави або мови мігрантів;

b) термін "територія, на якій використовується регіональна мова або мова меншини" означає географічну місцевість, де така мова є засобом спілкування певної кількості осіб, яка виправдовує здійснення різних охоронних і заохочувальних заходів, передбачених у цій Хартії;

c) термін "нетериторіальні мови" означає мови, якими користуються громадяни держави і які відрізняються від мови (мов), що використовується рештою населення держави, але які, незважаючи на їхнє традиційне використання в межах території держави, не можуть вважатися найбільш поширеними в межах конкретної місцевості цієї держави.

Стаття 2

Зобов'язання

1. Кожна Сторона зобов'язується застосовувати положення частини II до всіх регіональних мов або мов меншин, які вживаються в межах її території і які відповідають визначенням, наведеним у статті 1.

2. Стосовно кожної мови, визначеної під час ратифікації, прийняття або затвердження відповідно до статті 3, кожна Сторона зобов'язується застосовувати якнайменш тридцять п'ять пунктів або підпунктів з тих положень, що наведені у частині III Хартії, включаючи якнайменш три з кожної зі статей 8 і 12 та один з кожної зі статей 9, 10, 11 і 13.

Стаття 3

Процедура виконання

1. Кожна Договірна Держава визначає у своїй ратифікаційній грамоті або своєму документі про прийняття чи затвердження кожну регіональну мову або мову меншини чи офіційну мову, яка менш широко використовується на всій її території або частині території і до якої застосовуються пункти, визначені відповідно до пункту 2 статті 2.

2. Будь-яка Сторона може, в подальшому в будь-який час, повідомити Генерального секретаря про те, що вона приймає зобов'язання, які випливають з положень будь-якого іншого пункту Хартії, який вона ще не визначила у своїй ратифікаційній грамоті або своєму документі про прийняття чи затвердження, або про те, що вона застосовуватиме пункт 1 цієї статті до інших регіональних мов або мов меншин чи до інших офіційних мов, які менш широко використовуються на всій її території або частині території.

3. Зобов'язання, зазначені у попередньому пункті, вважаються складовою частиною ратифікації, прийняття або затвердження і мають таку ж силу від дати їхнього повідомлення.

Стаття 4

Існуючі режими охорони

1. Ніщо у цій Хартії не може тлумачитися як таке, що обмежує або порушує будь-які права, гарантовані Європейською конвенцією з прав людини.

2. Положення цієї Хартії не зашкоджують жодним більш сприятливим положенням, що стосуються статусу регіональних мов або мов меншин чи правового статусу осіб, які належать до меншин, і що можуть бути чинними на території Сторони або передбачаються відповідними двосторонніми чи багатосторонніми міжнародними угодами.

Стаття 5

Існуючі зобов'язання

Ніщо у цій Хартії не може тлумачитися як таке, що передбачає будь-яке право займатися будь-якою діяльністю або здійснювати будь-які дії, що суперечать цілям Статуту Організації Об'єднаних Націй або іншим зобов'язанням за міжнародним правом, включаючи принцип суверенітету і територіальної цілісності держав.

Стаття 6

Інформація

Сторони зобов'язуються дбати про те, щоб відповідні органи, організації та особи були поінформовані про права і обов'язки, визначені цієї Хартією.

ЧАСТИНА II

ЦІЛІ ТА ПРИНЦИПИ, ЯКИХ НЕОБХІДНО ДОТРИМУВАТИСЯ ВІДПОВІДНО ДО ПУНКТУ 1 СТАТТІ 2

Стаття 7

Цілі та принципи

1. Стосовно регіональних мов або мов меншин, в межах територій, на яких такі мови використовуються, та відповідно до стану розвитку кожної мови, Сторони будують свої політику, законодавство та практику на таких цілях та принципах:

- a) визнання регіональних мов або мов меншин як засобу відображення культурного багатства;
- b) поважання кордонів кожної географічної місцевості, в якій використовується регіональна мова або мова меншини, з метою забезпечення, щоб існуючий або новий адміністративний розподіл не створював перешкод розвитку відповідної регіональної мови або мови меншини;
- c) необхідність здійснення рішучих дій, спрямованих на розвиток регіональних мов або мов меншин з метою їх збереження;
- d) сприяння використанню регіональних мов або мов меншин, в усній та письмовій формі, у суспільному та приватному житті і/або заохочення такого використання;
- e) підтримання і розвиток стосунків з питань, що охоплюються цією Хартією, між групами, які використовують регіональну мову або мову меншини, та іншими групами населення держави, які вживають мову в такій самій або схожій формі, а також започаткування культурних стосунків з іншими групами населення держави, що користуються різними мовами;
- f) забезпечення належних форм і засобів викладання і вивчення регіональних мов або мов меншин на всіх відповідних рівнях;
- g) забезпечення особам, які не володіють регіональною мовою або мовою меншини і які проживають у місцевості, де вона використовується, можливостей вивчати її за своїм бажанням;
- h) сприяння здійсненню наукових досліджень в галузі регіональних мов або мов меншин в університетах чи аналогічних установах;
- i) розвиток відповідних форм транснаціональних обмінів з питань, що охоплюються цією Хартією та що стосуються регіональних мов або мов меншин, які використовуються в такій самій або схожій формі у двох або більше державах.

2. Сторони зобов'язуються усунути, якщо вони цього ще не зробили, будь-які необгрунтовані розрізнення, виключення, обмеження або переваги, які стосуються використання регіональної мови або мови меншини та які мають на меті перешкодити чи створити загрозу її збереженню або розвитку. Вжиття спеціальних заходів у галузі регіональних мов або мов меншин, які спрямовані на досягнення рівності між особами, що вживають ці мови, і рештою населення або які належним чином враховують їхній конкретний стан, не розглядаються як акт дискримінації проти тих осіб, що вживають більш поширені мови.

3. Сторони зобов'язуються відповідними заходами поглиблювати взаєморозуміння між всіма мовними групами населення країни, і зокрема сприяти вихованню поваги, розуміння і терпимості щодо регіональних мов або мов меншин як однієї з цілей освіти і професійної підготовки, яка надається в їхніх країнах, а також заохочувати засоби масової інформації до досягнення такої цілі.

4. Визначаючи свою політику щодо регіональних мов або мов меншин, Сторони враховують потреби та побажання тих груп населення, які користуються цими мовами. Сторони заохочуються до створення у разі необхідності органів, які консультували б власті з усіх питань, що стосуються регіональних мов або мов меншин.

5. Сторони зобов'язуються застосовувати, *mutatis mutandis*, принципи, наведені у пунктах 1-4 вище, до нетериторіальних мов. Однак, що стосується цих мов, то характер і масштаби заходів, яких

необхідно вживати на виконання цієї Хартії, визначаються гнучко, з урахуванням потреб і побажань та з поважанням традицій та характерних рис тих груп, які користуються відповідними мовами.

ЧАСТИНА III

ЗАХОДИ, СПРЯМОВАНІ НА ЗАОХОЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ МОВ АБО МОВ МЕНШИН У СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ ВІДПОВІДНО ДО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ, ВЗЯТИХ ЗА ПУНКТОМ 2 СТАТТІ 2

Стаття 8

Освіта

1. Стосовно освіти Сторони зобов'язуються, в межах території, на якій такі мови використовуються, відповідно до стану розвитку кожної з таких мов і без шкоди для викладання офіційної мови (мов) держави:

a) i) передбачити надання дошкільної освіти відповідними регіональними мовами або мовами меншин; або

ii) передбачити надання суттєвої частини дошкільної освіти відповідними регіональними мовами або мовами меншин; або

iii) застосовувати один із заходів, передбачених у підпунктах i та ii вище, принаймні до дітей з тих сімей, які цього бажають і кількість яких вважається для цього достатньою; або

iv) якщо органи державної влади не мають безпосередньої компетенції у галузі дошкільної освіти, сприяти застосуванню заходів, згаданих у підпунктах i-iii вище, і/або заохочувати таке застосування;

b) i) передбачити надання початкової освіти відповідними регіональними мовами або мовами меншин; або

ii) передбачити надання суттєвої частини початкової освіти відповідними регіональними мовами або мовами меншин; або

iii) передбачити в рамках системи початкової освіти викладання відповідних регіональних мов або мов меншин як складову частину учбової програми; або

iv) застосовувати один із заходів, передбачених у підпунктах i-iii вище, принаймні до учнів з тих сімей, які цього бажають і кількість яких вважається для цього достатньою;

c) i) передбачити надання середньої освіти відповідними регіональними мовами або мовами меншин; або

ii) передбачити надання суттєвої частини середньої освіти відповідними регіональними мовами або мовами меншин; або

iii) передбачити в рамках системи середньої освіти викладання відповідних регіональних мов або мов меншин як складову частину учбової програми; або

iv) застосовувати один із заходів, передбачених у підпунктах i-iii вище, принаймні до тих учнів, які самі, або у відповідних випадках сім'ї яких, цього бажають і кількість яких вважається для цього достатньою;

d) i) передбачити надання професійно-технічної освіти відповідними регіональними мовами або мовами меншин; або

- ii) передбачити надання суттєвої частини професійно-технічної освіти відповідними регіональними мовами або мовами меншин; або
- iii) передбачити в рамках системи професійно-технічної освіти викладання відповідних регіональних мов або мов меншин як складову частину учбової програми; або
- iv) застосовувати один із заходів, передбачених у підпунктах i-iii вище, принаймні до тих учнів, які самі, або у відповідних випадках сім'ї яких, цього бажають і кількість яких вважається для цього достатньою;
- e) i) передбачити надання університетської та іншої вищої освіти регіональними мовами або мовами меншин; або
- ii) забезпечити можливості вивчення цих мов як окремих дисциплін університетської або іншої вищої освіти; або
- iii) якщо у зв'язку із роллю держави стосовно вищих учбових закладів, підпункти i і ii застосовуватися не можуть, заохочувати і/або дозволяти надання університетської або інших форм вищої освіти регіональними мовами або мовами меншин чи створення можливостей для вивчення цих мов як окремих дисциплін університетської або іншої вищої освіти;
- f) i) вжити заходів для створення курсів навчання дорослих і безперервного навчання, на яких викладання здійснюється, головним чином або повністю, регіональними мовами або мовами меншин; або
- ii) пропонувати такі мови як окремі дисципліни в рамках навчання дорослих і безперервного навчання; або
- iii) якщо державні органи не мають безпосередньої компетенції у галузі навчання дорослих, сприяти викладанню таких мов як окремих дисциплін в рамках навчання дорослих і безперервного навчання та/або заохочувати таке викладання;
- g) вжити заходів для забезпечення викладання історії та культури, засобом відображення яких є відповідна регіональна мова або мова меншини;
- h) забезпечити базову професійну підготовку та удосконалення вчителів з метою виконання тих з пунктів a-g, які прийняті відповідною Стороною;
- i) створити наглядовий орган (органи), який контролюватиме заходи і прогрес, здійснені в галузі започаткування або розвитку викладання регіональних мов або мов меншин, та складатиме періодичні доповіді про свої висновки, які будуть оприлюднюватися.

2. Стосовно освіти і щодо тих територій, на яких регіональні мови або мови меншин традиційно не використовуються, Сторони зобов'язуються, якщо чисельність осіб, що вживають регіональну мову або мову меншин, це виправдовує, дозволяти, заохочувати або забезпечувати викладання регіональною мовою або мовою меншини чи вивчення такої мови на всіх відповідних рівнях освіти.

Стаття 9

Судова влада

1. Сторони зобов'язуються, стосовно тих судових округів, в яких чисельність мешканців, що вживають регіональні мови або мови меншин, виправдовує вжиття заходів, наведених нижче, відповідно до стану розвитку кожної з цих мов і за умови, що використання можливостей, які надаються цим пунктом, на думку судді, не перешкоджатиме належному відправленню правосуддя:

- a) у кримінальному судочинстві:

i) передбачити, щоб суди, на клопотання однієї зі сторін процесу, здійснювали провадження регіональними мовами або мовами меншин; і/або

ii) гарантувати обвинуваченій особі право користуватися своєю регіональною мовою або мовою її меншини; і/або

iii) передбачити, щоб клопотання і докази, у письмовій чи усній формі, не розглядалися як неприйнятні виключно на тій підставі, що вони сформульовані регіональною мовою або мовою меншини; і/або

iv) складати, на клопотання, документи, пов'язані з кримінальним судочинством, відповідною регіональною мовою або мовою меншини,

у разі необхідності із залученням усних і письмових перекладачів без додаткових витрат для зацікавлених осіб;

b) у цивільному судочинстві:

i) передбачити, щоб суди, на клопотання однієї зі сторін процесу, здійснювали провадження регіональними мовами або мовами меншин; і/або

ii) якщо сторона має постати перед судом особисто, дозволяти їй користуватися своєю регіональною мовою або мовою її меншини без додаткових витрат; і/або

iii) дозволяти подання документів і доказів регіональними мовами або мовами меншин,

у разі необхідності із залученням усних і письмових перекладачів;

c) під час судового провадження у справах, що стосуються адміністративних питань:

i) передбачити, щоб суди, на клопотання однієї зі сторін процесу, здійснювали провадження регіональними мовами або мовами меншин; і/або

ii) якщо сторона має постати перед судом особисто, дозволяти їй користуватися своєю регіональною мовою або мовою її меншини без додаткових витрат; і/або

iii) дозволяти подання документів і доказів регіональними мовами або мовами меншин,

у разі необхідності із залученням усних і письмових перекладачів;

d) вжити заходів для забезпечення застосування підпунктів i та iii пунктів b та c вище, а також будь-якого необхідного використання послуг усних і письмових перекладачів без додаткових витрат для зацікавлених осіб.

2. Сторони зобов'язуються:

a) не заперечувати дійсність юридичних документів, складених в межах держави, виключно на тій підставі, що вони сформульовані регіональною мовою або мовою меншини; або

b) не заперечувати дійсність для сторін процесу юридичних документів, складених в межах країни, виключно на тій підставі, що вони сформульовані регіональною мовою або мовою меншини, а також передбачити можливість їхнього використання проти зацікавлених третіх сторін, які не вживають цих мов, якщо зміст документа повідомляється їм особою (особами), яка посилається на нього; або

c) не заперечувати дійсність для сторін процесу юридичних документів, складених в межах країни, виключно на тій підставі, що вони сформульовані регіональною мовою або мовою меншини.

3. Сторони зобов'язуються забезпечити наявність складених регіональними мовами або мовами меншин найбільш важливих національних законодавчих актів і тих документів, які зокрема стосуються осіб, що вживають ці мови, якщо їх наявність не забезпечена іншим шляхом.

Стаття 10

Адміністративні органи та публічні послуги

1. В межах адміністративних районів держави, в яких кількість мешканців, що вживають регіональні мови або мови меншин, виправдовує вжиття заходів, наведених нижче, і відповідно до стану розвитку кожної з цих мов, Сторони зобов'язуються, у міру розумної можливості:

a) i) забезпечити, щоб адміністративні органи використовували регіональні мови або мови меншин; або

ii) забезпечити, щоб їхні посадові особи, які працюють з відвідувачами, використовували регіональні мови або мови меншин у їхніх стосунках з особами, що звертаються до них цими мовами; або

iii) забезпечити особам, що вживають регіональні мови або мови меншин, можливість подавати усні чи письмові заяви і отримувати відповідь на них цими мовами; або

iv) забезпечити особам, що вживають регіональні мови або мови меншин, можливість подавати усні або письмові заяви цими мовами; або

v) забезпечити особам, що вживають регіональні мови або мови меншин, можливість на законних підставах подавати документи, складені цими мовами;

b) забезпечити населенню наявність адміністративних документів і бланків широкого користування, складених регіональними мовами або мовами меншин чи у двомовному варіанті;

c) дозволяти адміністративним органам складати документи регіональною мовою або мовою меншини.

2. Стосовно органів місцевого та регіонального самоврядування, на території яких чисельність мешканців, що вживають регіональні мови або мови меншин, виправдовує вжиття заходів, наведених нижче, Сторони зобов'язуються дозволяти і/або заохочувати:

a) використання регіональних мов або мов меншин в рамках регіонального або місцевого самоврядування;

b) можливість для осіб, які вживають регіональні мови або мови меншин, подавати усні або письмові заяви цими мовами;

c) публікування органами регіонального самоврядування своїх офіційних документів також і відповідними регіональними мовами або мовами меншин;

d) публікування органами місцевого самоврядування своїх офіційних документів також і відповідними регіональними мовами або мовами меншин;

e) використання органами регіонального самоврядування регіональних мов або мов меншин у дискусіях, які відбуваються на їхніх зборах, не виключаючи, однак, використання офіційної мови (мов) держави;

f) використання органами місцевого самоврядування регіональних мов або мов меншин у дискусіях, які відбуваються на їхніх зборах, не виключаючи, однак, використання офіційної мови (мов) держави;

g) використання або прийняття, у разі необхідності паралельно з назвами офіційною мовою (мовами), традиційних правильних форм написання назв місцевостей регіональними мовами або мовами меншин.

3. Стосовно публічних послуг, які надаються адміністративними органами або іншими особами, що діють від їхнього імені, Сторони зобов'язуються, в межах території, на якій використовуються регіональні мови або мови меншин, відповідно до стану розвитку кожної мови, а також у міру розумної можливості:

a) забезпечити використання регіональних мов або мов меншин у наданні послуг; або

b) дозволяти особам, які вживають регіональні мови або мови меншин, подавати заяви і отримувати відповідь на них цими мовами; або

c) дозволяти особам, які вживають регіональні мови або мови меншин, подавати заяви цими мовами.

4. З метою застосування тих положень пунктів 1, 2 і 3, які вони прийняли, Сторони зобов'язуються вжити одного чи більше таких заходів:

a) письмовий або усний переклад у разі необхідності;

b) добір і у разі необхідності професійна підготовка посадових осіб та інших державних службовців у необхідній кількості;

c) задоволення у міру можливості прохань державних службовців, які володіють регіональною мовою або мовою меншини, про призначення на роботу в тій території, де така мова вживається.

5. Сторони зобов'язуються дозволяти використання або прийняття прізвищ регіональними мовами або мовами меншин на прохання зацікавлених осіб.

Стаття 11

Засоби масової інформації

1. Сторони зобов'язуються, для осіб, які вживають регіональні мови або мови меншин, в межах територій, на яких ці мови використовуються, відповідно до стану розвитку кожної мови, якщо органи державної влади, безпосередньо чи опосередковано, мають компетенцію, повноваження або відіграють певну роль у цій сфері, та із поважанням принципу незалежності і самостійності засобів масової інформації:

a) якщо радіо і телебачення здійснюють функції громадських засобів масової інформації:

i) забезпечити створення якнайменш однієї радіостанції і одного телевізійного каналу, які здійснюватимуть мовлення регіональними мовами або мовами меншин; або

ii) заохочувати створення якнайменш однієї радіостанції і одного телевізійного каналу, які здійснюватимуть мовлення регіональними мовами або мовами меншин, і/або сприяти такому створенню; або

iii) вжити належних заходів для того, щоб радіо- і телеорганізації транслювали програми регіональними мовами або мовами меншин;

b) i) заохочувати створення якнайменш однієї радіостанції, яка здійснюватиме мовлення регіональними мовами або мовами меншин, і/або сприяти такому створенню; або

ii) заохочувати трансляцію радіопрограм регіональними мовами або мовами меншин на регулярній основі та/або сприяти такій трансляції;

- c) i) заохочувати створення якнайменш одного телевізійного каналу, який здійснюватиме мовлення регіональними мовами або мовами меншин, і/або сприяти такому створенню; або
- ii) заохочувати трансляцію телевізійних програм регіональними мовами або мовами меншин на регулярній основі та/або сприяти такій трансляції;
- d) заохочувати створення та розповсюдження аудіо- і аудіовізуальних творів регіональними мовами або мовами меншин і/або сприяти такому створенню та розповсюдженню;
- e) i) заохочувати створення і/або функціонування якнайменш однієї газети, яка друкуватиме свої матеріали регіональними мовами або мовами меншин, і/або сприяти такому створенню та/або функціонуванню; або
- ii) заохочувати публікацію газетних статей регіональними мовами або мовами меншин на регулярній основі і/або сприяти такій публікації;
- f) i) покривати додаткові витрати тих засобів масової інформації, які використовують регіональні мови або мови меншин, якщо законодавством загалом передбачається фінансова допомога засобам масової інформації; або
- ii) застосовувати існуючі механізми фінансової допомоги також до аудіовізуальної продукції, яка створюється регіональними мовами або мовами меншин;
- g) сприяти професійній підготовці журналістів та іншого персоналу для засобів масової інформації, які використовують регіональні мови або мови меншин.

2. Сторони зобов'язуються гарантувати свободу прямого прийому радіо- і телепередач із сусідніх країн, які транслюються мовою, такою самою або схожою до регіональної мови або мови меншини, та не перешкоджати ретрансляції радіо- і телепередач із сусідніх країн, які випускаються в ефір такою мовою. Вони також зобов'язуються забезпечити, щоб не запроваджувалися жодні обмеження на свободу виявлення поглядів і вільне поширення інформації у друкованих засобах інформації мовою, такою самою або схожою до регіональної мови або мови меншини. Здійснення вищезазначених свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками та відповідальністю, може бути предметом таких формальностей, умов, обмежень або покарання, які встановлені законом і необхідні в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням або злочинам, для захисту здоров'я чи моралі, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

3. Сторони зобов'язуються забезпечити представництво або урахування інтересів осіб, що вживають регіональні мови або мови меншин, в органах, які можуть бути створеними відповідно до закону для гарантування свободи і плюралізму засобів масової інформації.

Стаття 12

Культурна діяльність та засоби її здійснення

1. Стосовно культурної діяльності та засобів її здійснення -особливо бібліотек, відеотек, культурних центрів, музеїв, архівів, академій, театрів і кінотеатрів, а також літературних творів і кінопродукції, народних форм виявлення культури, фестивалів і підприємств, які надають послуги та виробляють продукцію для цілей здійснення культурної діяльності, включаючи, між іншим, використання нових технологій, - Сторони зобов'язуються, в межах території, на якій такі мови використовуються, і якщо органи державної влади мають компетенцію, повноваження або відіграють певну роль у цій сфері:

- a) заохочувати форми виявлення культури та ініціативи, притаманні регіональним мовам або мовам меншин, і сприяти різними засобами доступу до творів, що створюються цими мовами;
- b) сприяти різними засобами доступу іншими мовами до творів, що створюються регіональними мовами або мовами меншин, підтримуючи і розвиваючи діяльність у галузі перекладу, дублювання, озвучування і субтитрування;

- c) сприяти доступу регіональними мовами або мовами меншин до творів, що створюються іншими мовами, підтримуючи і розвиваючи діяльність у галузі перекладу, дублювання, озвучування і субтитрування;
- d) забезпечити, щоб органи, які відповідають за здійснення чи підтримку різноманітної культурної діяльності, під час заходів, які вони проводять або підтримують, докладали належних зусиль для поширення інформації про регіональні мови та культурні цінності або мови та культурні цінності меншин та для їхнього використання;
- e) сприяти заходам, спрямованим на забезпечення, щоб органи, які відповідають за здійснення чи підтримку культурної діяльності, мали персонал, що повністю володіє відповідною регіональною мовою або мовою відповідної меншини, а також мовою (мовами) решти населення;
- f) заохочувати безпосередню участь представників осіб, що вживають відповідну регіональну мову або мову відповідної меншини, у забезпеченні засобів здійснення культурної діяльності та її плануванні;
- g) заохочувати створення органу (органів), відповідального за збір, збереження примірника та презентацію чи видання творів, що створюються регіональними мовами або мовами меншин, і/або сприяти створенню такого органу (органів);
- h) у разі необхідності створювати і/або розвивати та фінансувати перекладацькі та термінологічні дослідницькі структури, зокрема з метою збереження та розвитку належної адміністративної, торгової, економічної, соціальної, технічної або правової термінології кожною регіональною мовою або мовою кожної меншини.

2. Стосовно територій, на яких регіональні мови або мови меншин традиційно не використовуються, Сторони зобов'язуються, якщо чисельність осіб, що вживають регіональну мову або мову меншини, виправдовує це, дозволяти, заохочувати і/або передбачати відповідну культурну діяльність і відповідні засоби її здійснення згідно з попереднім пунктом.

3. Сторони зобов'язуються приділяти належну увагу у своїй культурній політиці за кордоном регіональним мовам або мовам меншин, а також культурам, які відображаються такими мовами.

Стаття 13

Економічне і соціальне життя

1. Стосовно економічної та соціальної діяльності, Сторони зобов'язуються, в межах всієї країни:

- a) виключити із свого законодавства будь-які положення, що необґрунтовано забороняють або обмежують використання регіональних мов або мов меншин в документах, які стосуються економічного або соціального життя, зокрема трудових договорах, і технічній документації, такий як інструкції по використанню товарів або устаткування;
- b) заборонити застосування у внутрішніх правилах компаній і приватних документах будь-яких положень, що виключають або обмежують використання регіональних мов або мов меншин, принаймні між особами, що вживають одну і ту ж мову;
- c) запобігати практиці, спрямованій на відмову від використання регіональних мов або мов меншин в економічній або соціальній діяльності;
- d) сприяти використанню регіональних мов або мов меншин також за допомогою заходів, які не визначені у попередніх підпунктах, і/або заохочувати таке використання.

2. Стосовно економічної та соціальної діяльності, Сторони зобов'язуються, якщо державні органи мають таку компетенцію, в межах території, на якій використовуються регіональні мови або мови меншин, та у міру розумної можливості:

а) включити у свої фінансові та банківські правила положення, які дозволяють шляхом використання процедур, сумісних з комерційною практикою, використовувати регіональні мови або мови меншин під час складання платіжних документів (чеків, векселів і т.і.) чи інших фінансових документів або, у міру можливості, забезпечити здійснення таких положень;

б) в економічному та соціальному секторах, які знаходяться під їхнім безпосереднім контролем (державний сектор), організувати заходи, які сприяють використанню регіональних мов або мов меншин;

с) забезпечити, щоб соціальні установи, такі як лікарні, будинки для осіб похилого віку та гуртожитки, могли приймати та обслуговувати осіб, що вживають регіональну мову або мову меншини і потребують догляду на підставі слабкого здоров'я, похилого віку або з інших причин, з використанням їхньої мови;

д) забезпечити відповідними засобами складання інструкцій з техніки безпеки регіональними мовами або мовами меншин;

е) вжити заходів для того, щоб інформація, яка надається компетентними державними органами стосовно прав споживачів, подавалась регіональними мовами або мовами меншин.

Стаття 14

Транскордонні обміни

Сторони зобов'язуються:

а) застосовувати чинні двосторонні і багатосторонні угоди з державами, в яких аналогічна мова використовується у такій самій або схожій формі, або у разі необхідності докладати зусиль для укладення таких угод з метою сприяння контактам між особами, що вживають ту саму мову у відповідних державах у галузях культури, освіти, інформації, професійно-технічної підготовки і безперервного навчання;

б) в інтересах регіональних мов або мов меншин сприяти транскордонному співробітництву, зокрема між органами регіонального або місцевого самоврядування, на території яких аналогічна мова використовується у такій самій або схожій формі, та/або розвивати таке співробітництво.

ЧАСТИНА IV

ЗАСТОСУВАННЯ ХАРТІЇ

Стаття 15

Періодичні доповіді

1. Сторони подають Генеральному секретарю Ради Європи на періодичній основі і у форматі, визначеному Комітетом міністрів, доповідь про політику, яку вони проводять відповідно до частини II Хартії, і про заходи, вжиті ними на виконання тих положень частини III, які вони прийняли. Перша доповідь подається через один рік після набрання Хартією чинності стосовно відповідної Сторони, наступні доповіді подаються кожні три роки після першої доповіді.

2. Свої доповіді Сторони оприлюднюють.

Стаття 16

Розгляд доповідей

1. Доповіді, які подаються Генеральному секретарю Ради Європи згідно зі статтею 15, розглядаються Комітетом експертів, який створюється відповідно до статті 17.
2. Законно створені органи або асоціації Сторони можуть звертати увагу Комітету експертів на питання, які стосуються зобов'язань цієї Сторони за частиною III Хартії. Після консультацій з відповідною Стороною Комітет експертів може врахувати таку інформацію під час підготовки доповіді, зазначеної у пункті 3 нижче. Ці органи або асоціації можуть також робити заяви стосовно політики, яку Сторона проводить відповідно до частини II.
3. На основі доповідей, зазначених у пункті 1, та інформації, згаданої у пункті 2, Комітет експертів складає доповідь Комітету міністрів. Ця доповідь супроводжується коментарями, які Сторони надсилають на відповідне прохання, і може оприлюднюватися Комітетом міністрів.
4. Доповідь, зазначена у пункті 3, містить, зокрема, пропозиції Комітету експертів стосовно підготовки Комітетом міністрів необхідних рекомендацій одній або декільком Сторонам.
5. Генеральний секретар Ради Європи подає Парламентській асамблеї докладну дворічну доповідь про застосування Хартії.

Стаття 17

Комітет експертів

1. До складу Комітету експертів входять по одному члену від кожної Сторони. Члени Комітету призначаються Комітетом міністрів із списку кандидатів, які висуваються відповідною Стороною і які повинні відзначитися високою сумлінністю та мати визнаний авторитет в питаннях, які розглядаються у цій Хартії.
2. Члени Комітету призначаються строком на 6 років і можуть перепризначатися. Член Комітету, який не може продовжувати виконувати свої обов'язки, замінюється за процедурою, визначеною у пункті 1, а його наступник обіймає посаду свого попередника протягом решти частини його строку повноважень.
3. Комітет експертів встановлює свої правила процедури. Його секретарське обслуговування забезпечується Генеральним секретарем Ради Європи.

ЧАСТИНА V

ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 18

Цю Хартію відкрито для підписання державами-членами Ради Європи. Вона підлягає ратифікації, прийняттю або затвердженню. Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття чи затвердження здаються на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи.

Стаття 19

1. Ця Хартія набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати, на яку п'ять держав-членів Ради Європи висловили свою згоду на обов'язковість для них цієї Хартії відповідно до положень статті 18.
2. Стосовно будь-якої держави, яка висловлюватиме свою згоду на обов'язковість для неї цієї Хартії після набрання нею чинності, Хартія набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати здачі на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи затвердження.

Стаття 20

1. Після набрання цією Хартією чинності, Комітет міністрів Ради Європи може запропонувати будь-якій державі, яка не є членом Ради Європи, приєднатися до цієї Хартії.

2. Стосовно будь-якої держави, яка приєдналася до Хартії, Хартія набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати здачі на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи документа про приєднання.

Стаття 21

1. Будь-яка держава під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти чи свого документа про прийняття, затвердження або приєднання може заявити одне або декілька застережень до пунктів 2-5 статті 7 цієї Хартії. Інші застереження не дозволяються.

2. Будь-яка Договірна Держава, яка заявила застереження згідно з попереднім пунктом, може повністю або частково відкликати його шляхом подання відповідного повідомлення на ім'я Генерального секретаря Ради Європи. Відкликання набирає чинності від дати отримання Генеральним секретарем такого повідомлення.

Стаття 22

1. Будь-яка Сторона може у будь-який час денонсувати цю Хартію шляхом подання відповідного повідомлення на ім'я Генерального секретаря Ради Європи.

2. Така денонсація набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення шестимісячного періоду від дати отримання Генеральним секретарем такого повідомлення.

Стаття 23

Генеральний секретар Ради Європи повідомляє держави-члени Ради і будь-яку державу, яка приєдналася до цієї Хартії, про:

a) будь-яке підписання;

b) здачу на зберігання будь-якої ратифікаційної грамоти або будь-якого документа про прийняття, затвердження або приєднання;

c) будь-яку дату набрання чинності цією Хартією відповідно до статей 19 та 20;

d) будь-яке повідомлення, отримане на виконання положень пункту 2 статті 3;

e) будь-яку іншу дію, будь-яке повідомлення або сповіщення, які стосуються цієї Хартії.

На посвідчення чого нижчепідписані належним чином на те уповноважені представники підписали цю Хартію.

Вчинено у Страсбурзі п'ятого дня листопада місяця 1992 року англійською і французькою мовами, причому обидва тексти є однаково автентичними, в одному примірнику, який зберігатиметься в архіві Ради Європи. Генеральний секретар Ради Європи надсилає засвідчені копії Хартії кожній державі-члену Ради Європи і будь-якій державі, якій було запропоновано приєднатися до цієї Хартії.